

Partij, persoon of principe?

Ondanks de oproep van Lubbers tot "herbronning" heeft het CDA in het laatste decennium elke indruk van beginselvastheid weten te vermijden. Het harde economische programma van de Brinkmanperiode ("waterscheiding") werd gevolgd door een ongekend sociaal voelend electoraal manifest in 1998. Het CDA is een zwevende partij, die rekent op stabiele kiezers. Intussen is ook dat laatste programma weer onderwerp van interne kritiek.

Het zal me dan ook niet verbazen, als Hans Hillen nu al onderzoekt, hoe het CDA de 'tax payers party' van de middengroepen kan worden. Hoe wis ik de blunder van '98 - geen belastingverlaging - uit? De rechtervleugel vergeet daarbij gemakshalve, dat de flater van '94 -bevriazing van de AOW - voor het CDA electoraal catastrofal was dan de bevriazing van de belastingen vier jaar later.

Een zwevende partij loopt het grote gevaar zijn vaste *cliënte* te verliezen zonder nieuwe markten aan te boren. Wie meezweeft verliest zelfs het voordeel van de politieke cyclus, die vroeg of laat de kiezersgunst doet keren. Tegen de tijd, dat het CDA zich een paars profiel heeft toegemeten, is

de zwevende kiezer waarschijnlijk op paars uitgekeken. De kans is groot, dat dan de kiezer de keuze tussen PvdA en VVD interessanter vindt dan de keuze tussen ex-paars en CDA. In die laatste keuze is het CDA immers een ex-alternatief.

Dr. M.A.M. Wölgens

Alleen een charismatisch leider als Lubbers en Van Mierlo kan een zwevende partij van zulke dilemma's verlossen. Maar als het CDA daarop rekent, kiest het voor het lot van D66: een electorale jo-jo. Persoonlijk leiderschap verdraagt zich niet met ideologische profilering - tenminste niet bij de Neder-

landse kiezer - en dwingt tot puur pragmatisme. Maar juist daarin is paars voorlopig onverslaanbaar. Paars is al het midden, meer midden is overbodig. En een vader des vaderlands - Wim

Kok - is zelfs voor de CDA-kiezer vaderschap genoeg.

Weer ergens voor staan

Dus resteert voor het CDA maar één optie: ophouden met zweven en weer op eigen benen gaan staan of beter: weer ergens voor staan. Is er een eigen christen-democratisch gedachtegoed? Twee jaar geleden heeft professor Woldring van de VU een lofwaardige poging ondernomen om het CDA van zoiets als beginselen te voorzien. Hij publiceerde toen: *De christen-democratie. Een kritisch onderzoek naar haar politieke filosofie*. Daarin wijst hij pragmatisme en opportunisme af. Maar ook hij ontkomt niet aan een politieke plaatsbepaling van het CDA. Hij typeert de christen-democratie als gematigd progressief. Vervolgens zegt hij: "Wat men van die typering ook moge vinden, de christen-democratie etiketteren als conservatief is in elk geval onjuist." Een conservatief-liberaal CDA verloochent zijn wortels. Dat is precies, wat in '94 is gebeurd.

Jammer genoeg kan Woldring vanuit zijn studeerkamer niet verordonneren, hoe de CDA-leiding denkt. Hij constateert dan ook regelmatig opportunistische afwijkingen van de door hem - in het kielzog van een eeuwenlange stoet van denkers - geformuleerde uitgangspunten. Het CDA is lang niet altijd een christen-democratische partij. Je kunt je daarom zelfs afvragen, of de beginselen van de christen-democratie wel gebaat zijn bij het bestaan van een christen-democratische partij.

De christelijk-sociale leer en de Doorbraak

Omgekeerd is het zeer wel mogelijk om christelijk-sociale ideeën terug te vinden bij andere partijen. Het bekendste voorbeeld is Jaques Delors, prominent lid van de *Parti Socialiste*, die nooit zijn schatplichtigheid aan de katholieke sociale leer ontkend heeft. Waarschijnlijk dankt Europa daaraan de prominente rol van de subsidiariteit.

De christelijke sociale leer heeft dus wel degelijk iets eigens. Het is het idee van sociaal partnerschap, de nadruk op maatschappelijke verbanden. Die maken enerzijds een alles overheersende rol van de overheid overbodig en beteugelen tegelijkertijd de sociale fragmentarisatie, die voortvloeit uit de individualisering. En dat eigene heeft ook recht op een politieke spreekbuis. Maar de oprichters van de PvdA vroegen zich al in 1946 af, of het per se een confessionele partij moest

Je kunt je afvragen of de beginselen van de christen- democratie wel gebaat zijn bij het bestaan van een christen- democratische partij.

zijn, die het belang van gezin, vereniging en een harmonisch bedrijfsleven verkondigt. Het antwoord van dominee Banning en van de katholiek Jean Tans was 'nee'.

Maar de zogenaamde 'Doorbraak' mislukte toen. De nog onvoltooide katholieke emancipatie was een legitieme reden om vast te houden aan katholieke partijvorming. Maar de KVP stond wel open voor niet-katholieken - een soort omgekeerde doorbraak- en, nog belangrijker, koos voor een vooruitstrevend sociaal beleid. Op basis van die keuze was er eigenlijk geen alternatief

voor rooms-rode coalities. Pas toen de KVP begon haar sociale progressiviteit te verliezen, na 1956, vervreemde zij zich geleidelijk van haar achterban. Nergens werd die vervreemding zo zichtbaar als in de Oostelijke Mijnstreek, waar mgr. Poels erin geslaagd was een katholiek sociaal monopolie te vestigen. Waar de KVP eerder welhaast Oostblok-achtige uitslagen behaalde, werd zij nu bij landelijke verkiezingen ruimschoots overvleugeld door de PvdA. En dat verlies is zelfs in de beste Lubbers-tijd niet meer goed gemaakt.

De toekomst van het CDA

Als we Lubbers even zien als de fortuinlijke charismatische uitzondering (-charismatisch voor Nederlandse begrippen uiteraard-), dan is de trend voor het CDA uiterst somber. Vreemd genoeg laat het Sociaal en Cultureel Planbureau ons telkenjare weer zien, dat de opvattingen van de Nederlandse burgers over belangrijke politieke vraagstukken tamelijk stabiel zijn. Over uitkeringen, inkomensverdeling en progressieve belastingheffing denkt de doorsnee-Nederlander "linkser" dan het politieke midden, zoals zich dat tot de laatste verkiezingen in de Tweede Kamer manifesteerde. De pech voor het CDA was, dat de zittende Kamerfractie vooral de Saulus van '94 was, terwijl het nieuwe programma Paulus preekte. Maar bekeringen moeten nu eenmaal ondubbelzinnig zijn. Geloofwaardige bekeringen vragen ook tijd. De omvorming van *Old Labour* naar *New Labour* heeft zeker drie partijleiders (Kinnoch, Smith, Blair) geduurd. En nog steeds hoopt de

oppositie, dat de oude Adam zich niet verloochent.

Koers houden is dus het beste devies voor het CDA in zijn tocht door de woestijn. Dat is de koers van *Samenleven doe je niet alleen* of iets intellectueler geformuleerd de koers van het 'communitarisme'. Je kunt dat moeiteloos herkennen als een Amerikaanse variant op de christelijke sociale traditie. En het staat prettig haaks op paarse prenties als het primaat van de politiek, de omarming van de individualisering, de 24-uurseconomie en de olieplekwerking van de markt over terreinen als sociale zekerheid, onderwijs en volksgezondheid.

Het probleem is, dat paars zelf al een deel van die prenties teruggesnoeid heeft tot polderpeil. Daar moet je dan niet over zeuren; incasseer de morele winst. Er blijft genoeg over: belastingverlaging versus de beschikbaarheid van voorzieningen, belastingverlaging versus de schuld aan onze kinderen, de

**Koers houden is
het beste
devies voor het
CDA in zijn
tocht door
de woestijn.**

introdactie van de moraal van het individuele profijt in de overheidsorganisatie, de organisatie van de sociale zekerheid met haar vermenging van commercie met publieke taken, de achteloosheid tegenover de publieke omroep, kortom de economisering van de samenleving. En durf

het aan om tegen het populisme van de nationalistische eurosceptis in te gaan. En praat gerust over normen en waarden, maar begin in hemelsnaam bij de maatschappelijke verantwoordelijkheid van de optiesverzilverende elite, alvorens het strafrecht voor 10-jarigen in te roepen.

Toch zou het een grote fout zijn om deze punten alleen maar te beoordelen vanuit oppositionele scoringsdrift. Als je er echt in gelooft, moet je ze ook daadwerkelijk tot regeringsbeleid willen maken. In dat verband is de lezing, die Jaap de Hoop Scheffer vlak voor de verkiezingen in het Vakbondsmuseum in Amsterdam hield, interessant. Daarin voorspelde hij een herverkaveling van de partijpolitieke formaties in Nederland. Zijn politieke start lag niet voor niets bij D66, dat toen nog het bestel wilde oplazen. Maar er hangt inderdaad iets in de lucht van partijpolitieke vernieuwing. Al eerder voorzag Wim Kok de overgang naar een tweestromenland van sociaal-democratie versus liberalisme. Er wringt iets, als tamelijk onverwoestbare-sociaal-democraten, zoals Jan Pen, serieus overwegen op Groen Links te stemmen of als Harry van Wijnen meldt, dat geheide PvdA-ers in zijn kennissenkring voor het eerst aan een stem op het CDA gedacht hebben. Noch Pen noch de kennissen hebben uiteindelijk hun traditionele partij in de steek gelaten. Institutionele traagheid belet stabiele mensen om te gaan zweven gelijk hun partijen. Aan diezelfde traagheid heeft het CDA nog de overgebleven helte van zijn vroeger electoraat te danken. Maar vertrouwen op die traagheid is de keuze voor het sterfhuus.

Er wringt ook iets, als de PvdA regeert met twee partijen, die inhoudelijk en historisch veel verder van haar staan dan de grootste oppositiepartij. Dat is voor alle partijen een vorm van verlies aan identiteit en dus van reductie tot vierjaarlijkse electorale platforms voor persoonlijke ambities. Ieder, die zich betrokken voelt bij het belang van het politieke proces, mag niet vol-

staan met dit op zijn beloop te laten gaan.

Als het CDA werkelijk geïnteresseerd is in de realisatie van zijn sociale idealen moet het bereid zijn om het instituut CDA daaraan ondergeschikt te maken. Door zichzelf ter discussie te stellen maakt het CDA in één klap duidelijker voor zijn beginselen te staan dan de Tweede Kamerfractie in vier jaar klaar speelt. Dat betekent concreet het op partijniveau aanknopen van gesprekken met PvdA en Groen Links. De 'Doorbraak' kan alsnog plaatsvinden, want de emancipatie van katholieken en 'kleine luyden' is ruimschoots voltooid. En voor Kok is dit een '*offer, he can not refuse*'. Zijn veelbekritiseerde Den Uyl-lezing krijgt de kracht van een profetie. —

Drs. M.A.M. Wöltgens is burgemeester van Kerkrade en lid van de Eerste Kamer voor de PvdA.